

Når liv og arbejde fletter sig sammen - del 2

af Else Mathiassen, lærer 1988 - 2002, forstander 2002 - 2018

... Så en aften få dage efter, jeg fik bevilget min orlov, var jeg som lærerrepræsentant til skolens bestyrelsesmøde. Her fortalte Lisbeth Illemann og Sven Fenger, at de ville stoppe som forstandere efter kun tre år. Da røg det ud af munden på mig: *Den stilling søger jeg*. Ups. Mente jeg det? Jeg holdt af højskolen og højskolelivet. Jeg ville som forstander kunne skubbe skolen i den retning, jeg fandt rigtig, og som kvindesagskvinde (det sagde man dengang) følte jeg, at det var min pligt at søge en lederstilling, når det faldt sig for.

Jeg vidste ikke, om jeg ville blive fortvivlet eller begejstret, hvis jeg fik stillingen.

Egentlig troede jeg, at det var en gratis omgang, for jeg var sikker på, at jeg uden egentlig ledelseserfaring aldrig ville få jobbet. Desuden var jeg jo nok kendt som meget frihedselskende og lidt hippieagtig.

Men en sen aften blev jeg ringet op af skolens formand, Eloff Westergaard. De havde valgt mig. Mine døtre sprang rundt i glæde. Jens, som jeg havde været kæreste med et år, var betænkelig, og jeg husker ikke, hvad jeg selv følte.

Det var i 00'erne hvor de store skoleslagtninger fandt sted. Højskolebevægelsen gik fra ca 110 højskoler, da der var flest, til 62 skoler. Det var blevet forudsagt, at der ikke ville kunne findes højskoler vest for den jyske højderyg. Holstebro Højskole lukkede. Herning Højskole, Sdr Felding og Esbjerg Højskole lukkede. Vi var som i krig.

Jeg lovede mig selv, at uanset hvad, ville jeg holde til tre år, helst

fem og gerne syv. De første tre år var de værste i mit arbejdsliv. Jeg tabte store totter af mit i forvejen tynde hår. Vågnede op og kunne ikke mærke mine arme, Nogle nætter sov jeg nærmest ikke. Jeg frygtede at blive den, der lukkede og slukkede for Vestjyllands Højskole.

Et nyt elevhold skulle begynde, og der var kun 25 tilmeldte. For nyligt talte jeg med en tidligere lærer, Nikolai Banke, der mindede mig om den ankomstdag. Han havde været inde på kontoret og fået reviderede tal. Der ville kun komme 21. Det fortalte han mig ude på gangen, og aldrig havde han set sådan et blik i nogens øjne før. Dertil forsvandt al farve fra mit ansigt, men der var jo kun et at gøre. Gøre alt så godt som muligt. Bede personalet og deres familie spise med, så ofte de kunne for at skabe liv. Skrue op for varmen. Den indre og den ydre. Vi kom godt i gang og langsomt kom der flere og flere elever til.

Jeg havde som lærer altid fået at vide, at jeg havde et ekstra gear, så da jeg fik posten som forstander, var jeg ikke skræmt i forhold til arbejdspresset. Og det gik, selvom jeg fik brug for et ekstra ekstra gear også. Der skulle planlægges sommerkurser for næste år samtidig med, at vinterskolen blev forberedt. Men der var andre ting, jeg ikke var forberedt på.

Vi havde dengang en hær af pedelmedhjælpere, en sygemeldt pedel og flere rengøringsfolk, der ikke kunne arbejde sammen. Der skulle strammes op, så vi kunne nøjes med en pedel og en oldfrue i det daglige, men det var bestemt ikke sjovt at skulle afskedige folk. Over tid fik vi de rigtige folk på alle pladserne, men hvad jeg heller ikke havde overvejet var, hvor meget af arbejdstiden, der gik med økonomi. Oftest måtte jeg sige nej til folks ønsker, vi havde knap penge til tavlekridt.

Men det værste for mig personligt var nok at indse, at jeg ikke længere var en del af dagligdagens vi. Vi kunne glædes over det samme, men der var eleverne, lærerne, køkkenpersonalet, og så videre - og så mig.

Jeg havde efterhånden ondt af mig selv og ringede til min far, som har været selvstændig forretningsleder, fra han var purung. For

første gang i mit liv, tror jeg, bad jeg ham om et decideret råd, og han sagde de vise ord: *Du kan da bare stoppe, hvis du ikke synes det er sjovt.*

Sjovt var det ikke de første år, men jeg elskede skolen og havde en drøm for stedet. Jeg kunne ikke svigte skolen ved at stikke halen mellem benene, og jeg ville ikke svigte drømmen om, hvad skolen kunne blive.

Jeg vænnede mig langsomt til jobbet og med manges hjælp, bestyrelsen, forstanderkolleger, min kæreste og senere mand, Jens Bredholt, døtrene Nanna og Sigrid og ikke mindst kontoret med Charels Gam og Lisbeth Rahbæk, som var min lille støttende arbejdsfamilie, kom vi videre.

Og dansen går...

En af grundene til, at jeg gerne ville stå i spidsen for højskolen var, at jeg ville udvikle dansen på skolen. Vi begyndte i sin tid med to timer om ugen. Det blev til seks, og det blev efterhånden til 18 timer. Men jeg ville stadig mere med det, og som altid kom det bedste skub fra eleverne. Jeg havde taget alle eleverne med i Velling Forsamlingshus til en debat om udkantsdanmark. Det er jo en gammel snak. Her blev en af eleverne, Astrid så træt af at høre på al den klynk at hun sagde til mig: *Der findes ikke nogen bedre højskole for dans end Vestjyllands Højskole. Så få det da ud over stepperne!*

Vores nye danselærer, Michael Kirkegaard, og jeg begyndte at tale om muligheden for at skabe en danseinstruktørlinje. I gamle dage tog bønderne på højskole for at lære, og så tog de tilbage, hvor de kom fra og lærte fra sig. Vi ville lave en danseleder-uddannelse, hvor eleverne kunne lære dans og tage videre i tilværelsen og på folkelig vis lære fra sig. Da DGI helt uventet kontaktede os, fordi de gerne ville have mere dans ind i deres regi, gik det stærkt. Michael gik ind i arbejdet som brobygger mellem højskolen og DGI, og vi gik i gang. Instruktørelverne blev sat til at undervise for danseglade på egnen om aftenen, og de var i små praktik forløb. Nu havde vi verdensdans, contemporary dance, ballet, tango, instruktørlinje. Eleverne væltede ind til dansefagene. Intet kunne stoppe os, og en af brikkerne i den nye danseinstruktørlinje blev *Dansehuset*.

Grøn dannelse

En dag kom en af mine tidligere teater- og danseelever, Caroline, på besøg. Hun havde bygget sit eget halmhus og spurgte, om vi ikke også havde brug for et lille halmhus. Det havde vi egentlig ikke. Hun kom året efter og spurgte igen. Så svarede jeg, at vi ikke havde brug for et lille hus, men et stort hus. Et danse- og fortællehus. Fortællingen indtager mere og mere plads, og selvom man kan fortælle, hvor man går og står, så har det godt af at have et sted. Brita Haugen havde i mange år stået for en rituel danse- og fortælleuddannelse, og jeg tænkte, at de skulle have deres sted.

Og en sommerdag midt i et byggekursus sad Caroline og jeg og snakkede over en kop te.

Vi talte om huset: Muslinger i bunden, halm i væggene og græs på taget. Vi talte om den historie, materialerne fortæller. De har stået på marken i solskin og regn. Vokset i skoven. Ligget i de norske fjelde i millioner af år - blevet nedbrudt, indtil de lige netop fik denne størrelse og form, så vi kunne bruge dem. Og vi talte om de mange mennesker, der havde lagt blod sved og også tårer i huset.

Vi talte også om den økologiske urtehave - et efterhånden stort projekt. Om skolens *økologiske* historie. Vores vindmølle, som blev et vartegn for mange år siden. I forbindelse med en ny og større mølle fik vi en såkaldt dypkoger, der omformer strøm til varme. Vores køkken, der var blevet omlagt til økologi.

Kunne vi ikke lave en alternativ folkelig uddannelse i bæredygtighed? Caroline, der var uddannet gartner, sagde, at det var sådan en uddannelse, hun gerne ville have haft. Så fik hun lov at blive lærer på den i stedet.

Sådan blev halmhuset en del af fundamentet for en ny linje om økologi og bæredygtighed. I løbet af få år blev vi Danmarks *grønne*-ste højskole, godt hjulpet på vej af sammenblandingen af undervisning i bæredygtighed og skolens vedvarende investeringer i vindmøllen, jordvarmeanlæg drevet af vindenergi, solfangere, sortering af vandforbrug, så det er regnvand og ikke drikkevand, der skylles ud i toilettet i den nybyggede værelses fløj.

Samtidig voksede Forundringens have. Og det var som et folkeeventyr:

Der var engang en bondekone, som i den lokale avis havde læst, at den nye forstander gerne ville samarbejde med de lokale om at udvikle skolen. Det behøvede konen ikke læse to gange. Hun tog sin bil, for hun boede langt nede af en grusvej helt derude, hvor rørdromen bor, og kørte til højskolen for at tale med forstanderen.

Kvinden hed Birtha Toft, og hun spurgte, om hun måtte bruge et lille bitte stykke jord, som skulle blive en økologisk mønsterhave, og hun ville invitere flygtninge til at komme og hjælpe, så de kunne få jord under neglene. Forstanderen tænkte, at skolen havde 20 tønder land, så det kunne der vel ikke ske så meget ved.

Men det kunne der.

Birtha gik i gang, og det lille dyrkede stykke jord blev til et lidt større stykke jord og et endnu større stykke jord og endnu større stykke jord.

Og der blev dyrket grønsager; der blev lavet legeplads, hvor dagplejemødre kunne komme med børnene og lege; der blev lavet sansestier; eleverne byggede shelters sammen med to erfarne håndværkere, og dem kommer der stadig folk og overnatter i, og Birtha var allerede på vej videre: Der manglede en danselabyrint, og så kom der en danselabyrint. Der manglede et insekthotel og så kom der ikke bare et, men mange insekt hoteller. Der manglede en æbleplantage, og så kom der næsten en æble plantage. Der manglede et udekøkken, og så kom der et udekøkken.

Folk kom fra hele Vestjylland, fra hele Danmark, fra hele Norden, fra hele Europa, fra hele den ganske verden til denne lille plet. Det, der engang var en skraldhede, var nu til alles forundring en frodig have.

Caroline rejse efter et par år, og siden havde vi et utal af økolærere. Det var et svært fag at løfte.

Jeg tror, jeg vil kalde min ledelsesstil for intuitiv ledelse? Eller Klods Hans-ledelse? Klods Hans havde ikke som brødrene lagt en klar plan,

men han vidste, hvor han ville hen. Hvem kunne vide, at det var kragen, bunden af en træsko og mudderet fra grøften, der skulle være vejen til prinsessens hjerte. På samme måde vidste jeg ikke, at der skulle et tangokursus til for at tage den grønne dannelse på Vestjyllands Højskole et skridt videre.

Der var en yngre kursist på kurset, Rane Baadsgaard Lange, og vi kom ved middagsbordet til at tale om U-ledelse. Rane var uddannet i statskundskab og han tegnede strategien for mig på en af de hvide servietter, som var elendigt tegnepapir, men et U kunne da tydes. Senere hyrede jeg Rane til at komme på skolen for at tale om plastik i havene. Det var der ikke meget fokus på dengang. Efter foredraget spurgte jeg, om han ikke ville være projektleder på vores *grøn dannelse*-projekt. Efter nogen tid sagde han forsigtigt ja, og så slog jeg til: Ville han ikke også være vores nye økolærer. Da sagde han nej – først, og det tog mig noget tid, men det endte med, at han til sidst sagde ja. Det endte med at være ham, der tog vores grønne fag til nye højder, men her i verden er den videnskabelige vinkel ikke nok.

Kunst skal der til, skal livet gro...

Jeg var overbevist om, at skulle bæredygtighed ud til folket, måtte kunsten på banen. Skal kunsten så være en del af et dannelsesprojekt? Nej, men den kan, og når det sker, sætter det en stærk proces i gang.

Professor Timothy Morton taler om kunst som tanker for fremtiden: Kunst er det, man endnu ikke helt kan sige eller tænke. Kunsten er foran tænkningen. Og den folkelige dannelse havde ikke fået den kolossale styrke, den fik, hvis ikke Grundtvig havde været en så forbandet god sangskriver, hvis sange blev sunget allerede i samtiden og er blevet det lige siden. Poesiens kraft var og er stærkere end nok så mange taler fra en forstander. Folk fik øjnene op for den fattige arbejder, da de læste *Pelle Erobreren* eller Jeppe Åkjærs *Vredens dag* eller da de sang *Hvem sidder der bag skærmen*, eller da de så H. A. Brendekildes billede *Udslidt* eller Erik Henningsens *Sat ud*. I 1960'erne og 70'erne var det måske ikke så meget kunstværkerne i sig selv som det at være skabende, der forandrede. Dansen kom for alvor fra tåspidser ned på flad fod og balletskørtet blev revet af i

danseforestillingen *Dødens triumf*. Teaterforestillinger, fulde af ord, fik nu krop.

Med folkemøderne på Bornholm og kulturmøderne på Mors, fik vi mulighed for at bære vores erfaringer på højskolen ud af bygningerne, ud i det åbne rum med masser af folk, der ikke nødvendigvis kendte til højskole og *grøn dannelse*.

Vi lavede musik- og sangimprovisationer inspireret af naturens sprog, hvor dansere bevægede sig i ekstremt langsomme bevægelser. Både på Bornholm og på Mors kom folk til vores forestillinger bombaderede af ord og meninger og måtte lade roen falde over sig. Jeg sad foran nogle kvinder som sagde: *Hvad er det for noget. Det er da mærkeligt*. Men de blev siddende og senere hørte jeg den ene dame sig til den anden: *Det virker*.

På begge møder tænkte jeg på begrebet vækst i forhold til det, jeg så. På Bornholm talte politikerne om vækst, som noget, der skal gå stærkt. Det jeg så i vores optrædener var også vækst, men vækst som i væksthus. En plante, som stresses frem, smager ikke godt, anderledes med den plante, der er vokset i sit eget tempo. Forholder det sig på samme måde med mennesket, og det samfund mennesket indretter?

Snurrende tallerkner på pinde.

Jeg begyndte på Vestjyllands Højskole som teaterlærer, så tillad mig at bruge et gøglerbillede om skolens udvikling.

På en bred almindannende højskole, som både vil give eleverne mulighed for at gå i dybden og lave sin egen linje og samtidig imødekomme den elev, som ser kombinationen af kokkeri, keramik og musik som en del af sin almindannelse, snurrer fagene som tallerkner på pinde. På nogle pinde snurrer små tallerkner, der bliver skiftet ud med større og større for måske igen at blive mindre. Nogle pinde skal snurres med stor fart, andre er mere selvkørende. Enkelte tallerkner skal tages af pinden.

Modsat gøgleren, skal forstanderen ikke selv holde alle tallerknerne i gang på én gang. Det er lærere, medarbejdere, bestyrelse og først og fremmest eleverne, der holder det hele svævende- for

ofte er det elevhold efter elevhold, der er med til at tænke fagene frem. For mig var det vigtigt at udvikle skolen i dialog med alle dem, som kendte den. Herunder også lokalbefolkningen og sommerkurser gennem tiden.

30 år var gået. 14 år som lærer og 16 år som forstander. Hvordan kunne der gå så lang tid på samme sted? Det kunne der, fordi det aldrig helt var det samme sted.

Matriklen er den samme, men både bygninger og det, der foregår i bygningerne ændrer sig konstant. Hele tiden arbejdede vi med fagudvikling, hvor jeg gav lærerne ret frie tøjler. Vi fik oprettet en forfatterprofil med litteraturfestivaler i tillæg til alle de øvrige kunstneriske fag. Køkkenet var hele tiden i front indenfor både økologi og æstetik. Vi gik i gang med et bogforlag, og vi satte projekter i gang, og det skulle jeg følge til dørs.

Men først og fremmest bragte hvert elevhold nye verdner på banen. Det var et utrolig privilegium at se elever udfolde sig sommer og vinter. At se små mirakler år efter år kan være stærkt vanedannende.

Jeg gik ind i forstanderjobbet for at udleve en drøm, og til sidst måtte jeg stoppe af samme grund.

Fortællingen har altid været en vigtig del af Vestjyllands Højskole, båret af blandt andre Seidelin-familien og senere Brita Haugen. Det ville jeg gerne videreudvikle. Vi fik penge både fra Folkehøjskolerne Forening, FFD og Region Midtjylland til at udvikle Fortælleakademiet. Ingrid Hvass og jeg gik i gang, og jeg kunne efterhånden se, at hvis jeg virkelig ville have tid til Fortælleakademiet, måtte jeg vælge forstanderiet fra, men jeg tager det hele med mig for også at lave højskole udenfor højskolen.

Et stort tillykke til Vestjyllands Højskole med de 50 år.

*Else og elever ved Bøges dæmning,
Ringkøbing Fjord 2016
Foto: Arkiv*